

„Skarby Świętego Franciszka”
 — zbioru OO. Franciszkanów Konwentalnych.
 Wystawa z cyklu „Skarby krakowskich klasztorów”,
 Muzeum Historyczne miasta Krakowa „Krzysztofor”
 20 września – 26 listopada 2000 r.

Wystawa prezentująca skarby zakonu Św. Franciszka była dziesiątą z cyklu „Skarby krakowskich klasztorów” przygotowaną przez Muzeum miasta Krakowa „Krzysztofor”. Podobnie jak w przypadku wcześniejszych prezentacji krakowskich zbiorów klasztornych za merytoryczne przygotowanie odpowiedzialny był Janusz Tadeusz Nowak oraz bracia z konwentu franciszkanów: OO. gwardianie Bogumił Stachowicz i Marek Augustyn, OO. Paweł Sołecki, Edward Maciejewski, Marek Andrzejewski, Tadeusz Jacek, Symeon Barcik i Rajmund Gadjaj, zaś o oprawę plastyczną zadbał Witold Turdza.

Zakon franciszkanów został założony przez Św. Franciszka w roku 1207, zaś papież Honoriusz III potwierdził regułę powagą Stolicy Apostolskiej w roku 1223. Franciszkanie zostali sprowadzeni do Krakowa w 1237 r. przez Bolesława Wstydlwego. Dzięki wsparciu i hojności księcia wzniesli kościół pod wezwaniem Św. Franciszka z Asyżu, który konsekrowano w 1249 r., oraz w dalszych latach zabudowania klasztorne.

Krakowski konwent franciszkanów konwentalnych nie oparł się, podobnie jak inne kościoły położone w granicach murów miejskich, zniszczeniu wojennym i pożarom. Najdotkliwsze szkody spowodowały pożary w latach 1241, 1462, 1476, 1655 oraz ostatni w 1850 roku, który strawił większą część kościoła oraz budynki klasztorne. Wówczas to przepało bezpowrotnie wiele średniowiecznych i nowożytnych dokumentów, bogate wyposażenie kościoła i klasztoru. Klęskom żywiołowym i zniszczeniom wojennym nie poddała się natomiast barokowa kaplica (wybudowana w drugiej połowie XVII wieku na miejscu budowli gotyckiej), w której przechowywane są relikwie błogosławionej Salomei, pierwszej klaryski na ziemiach polskich, założycielki klasztoru sióstr św. Klary w Zawichoście, siostry fundatora konwentu franciszkanów, Bolesława Wstydlwego. Właśnie pamiątki związane z kultem bł. Salomei oraz św. Kingi (fundatorki klasztoru klarysek w Starym Sączu, żony Bolesława Wstydlwego), relikwiarze księżnych zaprezentowano w ostatniej, siódmej sali muzealnej.

Na wystawie eksponowano jedynie część zachowanych, wspaniałych zbiorów, jakie przez wieki gromadzone były przez konwent „ubogich braci” z domu krakowskiego.

Bogato reprezentowane były dzieła malarskie. Obok siedemnastowiecznej serii portretów wybitnych członków krakowskiego zgromadzenia, pokazano cenny, szesnastowieczny tryptyk pochodzący ze szkoły niderlandzkiej (wykonany na drewnie techniką tempery) ze Świętą Rodziną i obraz Zwiastowanie (pierwsza połowa XVII w.). Cennym eksponatem było płótno przedstawiające trzy tematy: Śmierć Elżbiety, Cudowne karmienie św. Jana Chrzyciela i Zabójstwo Zachariasza, datowane na początek XVII w., oraz Pieta będąca kopią dzieła Annibale Caracciego z początku XVII w. Drugą z interesujących serii malarskich były renesansowe, barokowe i późnobarokowe portrety epitafijne.

Na wystawie pokazano także dziewiętnastowieczną kopię cudownego obrazu Matki Bożej Bolesnej zwanej Smętną Dobrodziejką Krakowa. Oryginał natomiast, który jest wybitnym dziełem późnogotyckiego malarstwa powstałym około 1540 roku (w katalogu wystawy błędnie podano datę 1440!, twórcą był najprawdopodobniej mistrz Jerzy), pozostał w kaplicy kościoła franciszkanów. Owa kaplica jest jedyna, która ocalała podczas wielkiego pożaru Krakowa i klasztoru w roku 1850. Obraz od wieków słynie z cudownych łask, a w 1908 roku został koronowany przez ówczesnego biskupa krakowskiego kardynała Jana Puzyne. Na wystawie

znalazły się jednak oryginalne wota składane przed obrazem Matki Boskiej Bolesnej — dwie szable. Pierwsza to siedemnastowieczna „batorówka”, druga zaś to rosyjska szabla używana przez żołnierzy polskich w dobie walk powstania listopadowego.

Spośród przedmiotów codziennego użytku, niezbędnych w klasztorze, pokazano formę do wyciskania opłatków z 1778 roku, zegar kaflowy z początku XVIII wieku sygnowany przez Johanna Kierdela, świeczniki z XVIII w. z godłem franciszkanów i dziewiętnastowieczne naczynia liturgiczne. Wśród nich szczególną uwagę zwracały dwa późnogotyckie kieli chy (z 1516 i 1584 roku), puszki na komunikanty i święte oleje oraz późnogotycka misa z XV w. Zaprezentowano ponadto niewielką część bogatych zbiorów tkanin liturgicznych, w tym piętnasto- i szesnastowieczne ornaty (13 sztuk) i siedemnastowieczną kapę z wyobrażeniami trzech świętych franciszkańskich: Ludwika z Tuluzy, Antoniego Padewskiego i Bonawentury oraz błogosławionego Jakuba Strzemię.

Jedną z sal wystawowych poświęcono wyłącznie ekspozycji zabytków księgozbioru klasztorowego, który najbardziej ucierpiał podczas wielkiego pożaru w połowie XIX wieku. Mimo to w gablotach znalazły się: *Podręcznik Prawa Kanonicznego* z 1485 roku wydany w Bazylei, *Sermones Aurei Quadragesimales* drukowane w Wenecji w 1499 roku, „Graduał franciszkański” z 1499 roku, którego karty ozdobione zostały dużymi inicjałami z wizerunkami świętych, *Psałterz Rzymski* z 1727 roku, *Kancjonał dla nowicjatu* z 1794 roku oraz rękopis orientalny (być może karaimski?) pochodzący z Grodna z XVII wieku.

Olga Miriam Przybyłowicz

(Warszawa)